

УДК 908 (477.41-21 Біла Церква)
Х 94

Вісімнадцяте засідання краєзнавчого клубу "Хронос"
було проведено в квітні 2021 р.
в дистанційному режимі

© КЗ БМР БМ ЦБС, 2021
© Автори, 2021

ЗМІСТ

СТАТТІ.....	5
Стародуб О. Білоцерківська римо-католицька парафія (остання чверть XVIII – перша половина XIX ст.)	7
Чернецький Є. Ким насправді був Е. К. Вітковський? До історії білоцерківського краєзнавства і колекціонування останньої третини XIX ст.	17
Ярмола О., Велика К. План роботи архівного відділу УНКВС по Київській області на 1940 рік.....	21
Бурлака С. Бібліотеки Білої Церкви в роки нацистської окупації (липень 1941 – поч. 1944 рр.)	27
Мартиненко О., Поліщук О. Життєпис професора П. М. Лемішка – першого завідувача кафедри ветсанекспертизи БЦСП.....	33
Бондар А. Білоцерківські артлі “Стахановський гірник” та “Трудткач” (1944-1953 рр.)	43
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	49

Олександр Мартиненко, Олена Поліщук

Життєпис професора П. М. Лемішка – першого завідувача кафедри ветсанекспертизи БЦСГІ

Майбутній професор, доктор ветеринарних наук, директор Київського ветеринарного інституту народився у м. Умань 25 листопада¹ 1888 р. в родині робітника-шевця². Навчався у двокласному міському училищі м. Умань, яке закінчив у 1904 році. Як сам Петро Мойсейович³ згадує у своїй біографії: "Вчився в міській 2-х класовій школі. Закінчивши школу я готувався увесь цей час цеб-то декілька років дома й гадав скласти іспита, екстерном, за курс гімназії, але спроба моя не

здійснилась і я іспита за гімназію не склав. Поскілки мій матеріальний стан був важкий, а батьки, що мали велику сім'ю (8 душ), не могли мені допомагати, я змушений був сам собі заробляти гроші на своє існування. Зразу я декілька років мав приватні уроки, а потім вступив на працю до канцелярії цивільного відділу Округового суду в м. Умані"⁴ – це була перша його робота.

З грудня 1906 до жовтня 1907 р. працював писарем у канцелярії судового слідчого м. Умань. З листопада 1907 до травня 1912 р. займає посаду канцеляриста окружного суду м. Умань. З травня 1912 до серпня 1914 р. перебував на тій самій

¹ Згідно з автобіографією з особової справи.

² ЦДАВОВ України, ф. 166, оп. 12, спр. 4285, арк. 3. В іншому джерелі – в родині чоботаря (Особова справа № 54 (або № 47) Лемішка П. М. // Архів БНАУ.

³ В особовій справі № 4285 Лемішка П. М. є заповнений ним "анкетний лист" з написом – "Лемішко Петро Мусієвич".

⁴ ЦДАВОВ України, ф. 166, оп. 12, спр. 4285, арк. 3.

посаді у нотаріуса. Потім з серпня 1914 до січня 1918 р. працював так само канцеляристом окружного суду при податковому інспекторі. У 1918-1919 рр. – діловод в “Українбанку” (Київ). У 1920 р. був відповідальним секретарем та членом колегії Уманського продкому⁵. У 1920-1922 рр. – секретар 12-ї районної комісії по націоналізації землі.

У 1922 р. “за розверсткою⁶ Губпрофради Київщини я після іспитів вступив до Київського зооветеринарного інституту, який закінчив у 1926 році”⁷.

У цьому будинку розміщувався Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут з 1920 р. по 1930 р., нині Міністерство надзвичайних ситуацій

Захистив кваліфікаційну роботу на тему: “Організація Бактеріологічної справи в Київському ветеринарно-

---

⁵ Продком – продовольчий комітет.

⁶ Напевно мається на увазі “за направленням” або “за розподіленням”.

⁷ ЦДАВОВ України, ф. 166, оп. 12, спр. 4285, арк. 3.

бактеріологічному інституті" та отримав кваліфікацію ветеринарного лікаря⁸.

Після закінчення інституту Петро Мойсейович рік стажувався у Київському ветеринарно-бактеріологічному інституті. Потім у 1927 р. працював ветеринарним лікарем на Київській міській бойні. Протягом року був асистентом при Київському ветеринарно-бактеріологічному інституті. Директор цього інституту П. Козьолкін так описує роботу молодого спеціаліста в цей час: "За час своєї роботи т. Лемішко виявив максимум старанності та зацікавленості до тієї роботи, що він її переводив. Всяку роботу, що доручалася т. Лемішку він виконував якнайкраще з повним розумінням тих завдань, які йому було доручено. Т. Лемішко не дивлячись на велику виробничу навантаженість завжди цікавився науковими питаннями та науковою роботою й кожен вільну хвилину використовував для цієї мети. Доказом цього є те, що т. Лемішко на протязі короткого часу, ще під час стажу, написав цілком самостійно хоч і невеличку, але досить цінну роботу про спрощений засіб фарбування *Bac. Anthracis* та *Bac. Avisepcticus*, який засіб зараз практично переводить в життя в Інституті та в низці діагностичних кабінетів, даючи гарні наслідки. Далі т. Лемішко написав роботу про мікрофіляріозу "*Anascrecca*" й тут він т. Лемішко, не дивлячись на обмежену літературу та взагалі і нерозробленість питання про мікрофіляріоз у птахів, зробив досить цінні спостереження в цій галузі. Нарешті т. Лемішко разом зі мною опрацював роботу на тему: "малярія у птахів", яка зараз готується до друку.

Взагалі т. Лемішко на протязі всього часу його роботи в Інституті з'являвся цінним співробітником, що має значну теоретичну підготовку та являє собою людину, яка безумовно може з великим успіхом працювати науково"⁹.

---

⁸ Там само, арк. 5.

⁹ Там само, арк. 5.

У Київському ветеринарно-бактеріологічному інституті керівником наукової роботи П. М. Лемішка деякий час був завідувач ящурного кабінету, професор М. Рево, який доручив молодому спеціалісту проводити наукові роботи по вивченню туберкульозу та паратифозним інфекціям у свиней. Під час цієї праці професор ретельно вивчав особистість науковця, і дав таку характеристику його діяльності: "Під час зазначених робіт я мав можливість ознайомитися більше з тов. Лемішко і з боку придатності його для наукових робіт можу сказати наступне:

1. Тов. Лемішко – надзвичайно ретельний робітник.
2. Весь характер роботи його відрізняється суворою методичністю і нахилом до деталізації.
3. Наукові думки і висновки його виключно логічні".

Професор М. Рево, який також був рецензентом наукових праць Петра Мойсейовича у Київському ветеринарно-бактеріологічному інституті, також дає схвальні рекомендації про нього: "Це був найкращий з відчитів, що їх приходилось мені рецензувати. З цього я побачив, що людина, яка написала цей звіт, ґрунтовно ознайомила з характером робіт у Вет. Бактеріол. Інституті і що ці роботи були пророблені методично. Характер розподілу матеріалу, виклад його, відсутність всього зайвого – вже тоді показували, що автор звіту набув звички до методичної роботи"¹⁰.

Після чого у 1928-1931 рр. очолював лабораторію Київської міської бойні. Паралельно також П. М. Лемішко продовжував працювати асистентом кафедри патанатомії Київського ветеринарного інституту "з 12.XII.1928 обрання на посаду навчителя Анатомії Патологічної. [У]хвалили: Затвердити т. ЛЕМІШКУ П. М. навчителем II групи по кафедрі Анатомії Патологічної. Просити НКО ствердити його на цій посаді з 1.VII.29" (згідно з витягом з протоколу засідання Правління Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту з 10 червня

---

¹⁰ Там само, арк. 4.

1929 р.¹¹) до 1932 року (яку очолював професор П. А. Кучеренко). у 1932-1935 рр. очолював кафедру м'ясоводства¹².

Починаючи з 1936 р. доцент П. Лемішко переїхав до Білої Церкви та працював у Білоцерківському сільськогосподарському інституті. З 1 січня 1936 до 6 липня 1941 р. – перший завідувач кафедри ветсанекспертизи з основами технології продуктів тваринництва БЦСП (з дня її створення)¹³. З липня 1940 до липня 1941 р. був ще й заступником директора по учбовій частині. У цей період за сумісництвом доцент П. М. Лемішко також працював завідувачем кафедри ветсанекспертизи Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту. Він створив та очолював цю кафедру з 1932 до вересня 1935 року¹⁴.

У 1938 р. у Харківському ветеринарному інституті захистив кандидатську дисертацію на тему: “Биинвази и трихинеллами мышц ушей и хвостов у свиней и биопсия у свиней при трихинеллезе”¹⁵.

7 липня 1941 р. евакуювався з Білої Церкви. У липні-жовтні 1941 р. перебував у евакуації в м. Астрахань та Новосибірськ. З жовтня 1941 до 25 травня 1944 р. працював у Новосибірському сільськогосподарському інституті на посаді завідувача кафедри основ ветеринарії, читав курс ветсанекспертизи. Одночасно обіймав посаду декана зоотехнічного факультету.

Після повернення з евакуації у 1944 р. Петро Мусійович знову керував кафедрою. З 16 липня 1944 р. працював у БЦСП¹⁶

---

¹¹ Там само, арк. 16.

¹² В оригіналі – “мясоведения” (рос.).

¹³ Факультет ветеринарної медицини: історія і сучасність (1931-2006) / під ред. В. М. Власенка і В. І. Левченка. – Біла Церква, 2006. – С. 175.

¹⁴ <https://nubip.edu.ua>

¹⁵ Там само.

¹⁶ Згідно з наказом по БЦСП № 101 §2 від 17 липня 1941 року. Повернутий на роботу у БЦСП згідно з наказом ГУНЗа (Головного Управління навчальними закладами) № 60/87-л від 12 червня 1944 р. (Особова справа № 54 (або № 47) Лемішка П. М. // Архів БНАУ)

на посаді завідувача тієї ж кафедри¹⁷, яку очолював до війни та знову став заступником директора по учбовій та науковій роботі¹⁸.

У 1946 р. захистив докторську дисертацію на тему "Трихінельоз свиней" і тоді ж йому присвоєно вчене звання професора.

1 лютого 1947 р. звільнений з роботи у БЦСП згідно з наказом по інституту за № 14 §1 від 31 січня 1947 р. у зв'язку з переведенням на нове місце праці – Київський ветеринарний інститут (на підставі наказу Міністерства Вищої освіти СРСР № 49-к від 14 січня 1947 р.)¹⁹.

---

¹⁷ Поновлений на посаді завідувача кафедри ветсанекспертизи БЦСП згідно з наказом Всесоюзного комітету у справах Вищої школи РНК СРСР за № 1699-К від 13 жовтня 1944 року (Там само).

¹⁸ Згідно з наказом Комісаріату Харчової промисловості СРСР № 762-Л від 22 червня 1944 року (Там само).

¹⁹ Там само.

Був одружений. Мав дружину та виховував доньку. Невідомо, де саме мешкала родина у Білій Церкві до війни, але після війни – за адресою вул. Радянська, 7, кв. 3²⁰.

Професор П. М. Лемішко користувався авторитетом як відомий і знаний вчений у галузі ветсанекспертизи. Висвітлював питання ветеринарно-санітарної експертизи продуктів тваринництва. Він опублікував наукові роботи з трихінельозу (більше 20 робіт). Ці методи використовують і в сучасних працях²¹.

У 1947 р. Петро Мусійович переїхав до Києва, де обіймав посаду директора Київського ветеринарного інституту (до 1956 р.). Тут свої сили і талант організатора він віддав роботі з відновлення зруйнованого німецькими окупантами інституту. Співробітники і студенти відбудовували зруйновані приміщення власними силами. Незважаючи на те, що умови для навчальної й науково-дослідної роботи в 1940-50-ті рр. були не зовсім сприятливі, в інституті велась інтенсивна робота в усіх напрямках. Саме завдяки турботливості директора П. М. Лемішка на початку 1950-х рр. усі кафедри ветеринарного факультету були забезпечені новими меблями, інструментами, апаратурою. Інститут придбав рентген установку для рентгеноскопії і рентгенографії великих тварин. Клініки ВУЗу мали манеж для прийому хворих тварин та велике стаціонарне відділення.

П. М. Лемішко брав участь у громадському житті, був депутатом Київської міської ради. Його наукова діяльність була присвячена в цей час вивченню трихінельозу тварин. Результати досліджень увійшли до нормативних документів щодо боротьби з дуже небезпечними зоонозами²².

Професор П. М. Лемішко – відомий учений-ветсанексперт. Опублікував близько 50 наукових праць. За сумлінну плідну науково-педагогічну, громадську та організаційну роботу він був

---

²⁰ У так званому “Професорському будинку”.

²¹ Факультет ветеринарної медицини: історія і сучасність (1931-2006)... – С. 175, 176.

²² <https://nubip.edu.ua>

нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора та медалями.

Помер П. М. Лемішко 26 жовтня 1956 року. Похований на Байковому кладовищі в м. Київ²³.

Список наукових праць

1. Спрощений засіб фарбування *Bac. Anthracissbac. Aviserticis*. "Ветеринарне діло" №8 за 1927 рік.

2. Мікрофіляріоз у *Anascrecca*. "Ветеринарне діло" №6 за 1928 рік.

3. К вопросу прижизненной диагностики трихинеллёза у свиней. "Советская ветеринария" №2 за 1934 год.

4. К замене растворимого крахмала водной вытяжкой каштана в адсорбционной реакции йода. "Лабораторная практика" №8, за 1934 год.

5. Лечение энзоотической бронхопневмонии поросят парами формалина. "Свиноводство" №4 за 1935 год.

6. Об инвазии трихинелами мышц ушей и хвостов у свиней и о биопсии у свиней при трихинеллезе. Диссертация, 1939 год.

7. О резистентности о неинкапсулированных личинок трихинелл. Доклад на первом пленуме санитарно-зоогигиенической секции Всесоюзной Академии сельского хозяйства, 23 февраля 1940 года.

8. Консервирование мяса кроликов. Рукопись.

9. Развиваются ли неинкапсулированные личинки трихинелл в мышечной ткани мертвого организма. Рукопис.

10. Инвазийные свойства неинкапсулированных трихинелл. Диссертация на ученую степень доктора ветеринарных наук.²⁴

11. Исследования мяса, пораженного неинкапсулированными трихинеллами // Ветеринария. 1947. № 5.

12. К биологии трихинелл // Науч. зап. НИИ физиологии животных. 1947. Т. 11, вып. 2.

---

²³ Там само.

²⁴ Особова справа № 54 (або № 47) Лемішка П. М. // Архів БНАУ.

13. Имунитет при трихинеллезе // Науч. зап. Белоцерков. с.-х. ин-та. 1947. Т. 11, вып. 11.²⁵

---

²⁵ [esu.com.ua > search_articles](http://esu.com.ua/search_articles)

Наукове видання

Хронос. Зошит ХІХ

Матеріали засідання краєзнавчого клубу
за квітень 2021 року

Під загальною редакцією
Євгена Чернецького

Коректори Олена Бульда, Євген Чернецький
Комп'ютерний набір авторів
Макет Є. Чернецького

На обкладинці та титульній сторінці вміщено
фрагмент фотографії П. М. Лемішка.

Підписано до друку 3.06.2021 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура "Palatino Linotype". Друк офсетний.
Зам. №

Друк ТОВ "Білоцерківдрук"
М. Біла Церква, бульвар Олександрійський, 22,
Тел. 045-63-5-16-18

КЗ БМР Білоцерківська централізована
бібліотечна система ім. П. Красножона

ХРОНОС

Зошит ХІХ

Матеріали краєзнавчого клубу
за квітень 2021 року

Під загальною редакцією
Євгена Чернецького

Біла Церква
2021